

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Language policy and planning of Amazigh languages in Morocco: a study of the language ideology of the Royal Institute of Amazigh Culture (IRCAM)

Bao, K.

Citation

Bao, K. (2026, January 6). *Language policy and planning of Amazigh languages in Morocco: a study of the language ideology of the Royal Institute of Amazigh Culture (IRCAM)*. LOT dissertation series. LOT, Amsterdam. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4285960>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4285960>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

SAMENVATTING

Deze dissertatie onderzoekt taalplanning voor de Amazigh (Berber)-talen in Marokko, het land met de grootste Amazigh-sprekende bevolking ter wereld, en probeert de overwegingen achter de planningsmaatregelen te begrijpen door de ideologieën van het agentschap voor de planning van Amazigh-talen in Marokko, het Koninklijk Instituut voor Amazigh Cultuur (IRCAM), te bestuderen.

De studie begint met een overzicht van de geschiedenis van het Amazigh-nationalisme, waarbij de oorsprong in Kabylië tegen de achtergrond van kolonisatie wordt beschreven, en de context waarin het zich ontwikkelde als reactie op het postkoloniale arabiseringsbeleid in Algerije, en met belangrijke steun door de in Parijs gevestigde Académie Berbère. De studie benadrukt het belang voor het Amazigh-nationalisme van taalplanningsinspanningen, zoals het ontwikkelen van het Neo-Tifinagh-schrift en neologismen. Vervolgens wordt beschreven hoe de Marokkaanse Amazighculturele beweging hierdoor werd geïnspireerd, met belangrijke ontwikkelingen in de jaren 1970, gevolgd door onderdrukking door de Marokkaanse autoriteiten, die pas in de jaren 1990 begon te versoepelen. De dissertatie onderzoekt hoe de oprichting van IRCAM in 2001 voortkwam uit onderhandelingen tussen de Amazigh culturele beweging, die constitutionele erkenning van de Amazigh-taal in Marokko als centrale eis stelde, en de Marokkaanse autoriteiten, die bezorgd waren over de politisering van de beweging.

In deze context richt het proefschrift zich op de betekenis van Mohamed Chafik, de mede-oprichter en eerste rector van IRCAM – een geleerde en docent uit de *inner circle* van koning Hassan II, die door de beweging werd vereerd als Amazigh-activist. De historische en linguïstische ideologieën van Chafik worden nauwkeurig onderzocht, waarbij wordt geanalyseerd hoe het Amazigh-nationalisme in zijn denken werd opgenomen in een breder Marokkaans nationalisme. Het laat zien hoe zijn ideologie – die Amazigh-identiteit herdefinieert als een onderdeel van een verenigde Marokkaanse nationale identiteit geworteld in het islamitische geloof en trouw aan de monarchie, in plaats van als een afzonderlijke etnische identiteit – werd weerspiegeld in de oprichtingsdocumenten van IRCAM, namelijk de Koninklijke Toespraak van 30 juli 2001 (Troondagtoespraak); Koninklijk Decreet Nr. 1-01-299 (IRCAM Dahir); en de Koninklijke Toespraak van 17 oktober 2001 (Ajdir-toespraak).

Om het homogene Marokkaanse nationalisme te waarborgen –beschreven in de

Troondagtoespraak van 2001 als “het erkennen van noch meerderheid, noch minderheid” – streefde IRCAM een onschendbaar doel na in zijn taalplanningsinspanningen: het werken aan een homogeen standaard-Marokkaans Amazigh. Deze benadering stond echter in tegenspraak met de taalpraktijk van de drie belangrijkste Amazigh-variëteiten in Marokko: Tarifiyt, Centraal-Marokkaans Amazigh en Tashelhiyt. Na een overzicht over de vormende jaren van IRCAM – inclusief de oprichting van het Conseil d’Administration, administratieve en academische structuren, en de overgang naar het rectoraat van Ahmed Boukous – richt de dissertatie zich op de vraag hoe het instituut probeert het verschil te overbruggen tussen de taalideologie van een homogeen Marokkaans Amazigh en de linguïstische praktijk binnen de drie belangrijkste Amazigh-variëteiten door middel van zijn taalplanningsinspanningen.

Deze inspanningen begonnen met twee belangrijke initiatieven: ten eerste, de overname en aanpassing van Neo-Tifinagh IRCAM – een schrift dat grafisch onderscheidend en fonemisch uniform is – als enige schrift voor het standaard Marokkaans Amazigh; en ten tweede, de ontwikkeling van de schoolboekenreeks *Tifawin a Tamazight* (“Hallo Tamazight”) voor het onderwijs van Amazigh in Marokko. De leerboeken onderwijzen de drie belangrijkste Amazigh-variëteiten, maar vermijden ze expliciet te benoemen, en kaderen ze ideologisch in in een verenigd Marokkaans Amazigh.

Na het beschrijven van de twee initiële planningsinspanningen, richt de dissertatie zich op de ideologie en het discours van Ahmed Boukous, met als centraal concept de “revitalisering” van Amazigh, en onderzoekt hoe een gestandaardiseerd Marokkaans Amazigh wordt gerechtvaardigd binnen het ideologische kader van het IRCAM. Door een homogeen gestandaardiseerd Marokkaans Amazigh als doel van het “revitaliseringsproces” te stellen – gemandateerd door de politieke aard van het instituut, maar niet gebaseerd op enige taalpraktijk – probeert Boukous de “dood” van de Amazigh-taal op een specifieke manier te verwoorden, namelijk een “dood” ondersteund door twee diagnoses: de “dialectalisering” en “verzwakking” van de Amazigh-taal.

Het concept van dialectalisering dient om de drie belangrijkste Amazigh-variëteiten in Marokko te definiëren als dialecten met een lagere status dan talen, ze te beschouwen als pre-gerevitaliseerde, stervende vormen, die niet waardig zijn voor standaardisatie in vergelijking met het homogene Marokkaanse Amazigh. Attritie is

een ander concept dat wordt gebruikt om de dood van de Amazigh-taal te verklaren. Het wordt in Boukous' discours voorgesteld als een combinatie van twee soorten verzwakking: een in bredere zin beschreven als een proces waarbij talen in conflict met sterkere talen “verzwakken” en “ontzield” raken, wat wordt ondersteund en voorspeld door attritie in engere zin, verwijzend naar attritie van het taalcorpus op het niveau van het individu. Op basis van de ideologie van attritie van de Amazigh-taal wordt de taal als geheel beschreven als onderhevig aan een achteruitgang van structuren, vergelijkbaar met wat zich voordoet op het niveau van het individu, en moet daarom worden aangepakt als een essentieel onderdeel van corpusplanning binnen het kader van de revitalisering van de Amazigh-taal. Dit leidt tot een van de meest significante fenomenen binnen de taalplanning door het IRCAM – de uitsluiting van de overgrote meerderheid van Arabische leenwoorden uit het standaard Marokkaans Amazigh.

Dezede dissertatie onderzoekt verder hoe taalideologie en taalpraktijk worden gemedieerd in de ideologie en het discours van IRCAM, via het sleutelconcept van de polynomische benadering. Na de oorspronkelijke betekenis van het concept polynomie in de Corsicaanse context te hebben voorgesteld, onderzoekt de dissertatie hoe het IRCAM een polynomische benadering heeft aangenomen in de planning van Amazigh, waarbij de functie ondergeschikt is aan de standaardtaalideologie – fundamenteel verschillend van zijn rol in de Corsicaanse context. De selectieve toepassing van het polynomische principe wordt onderzocht via de morfologische planning van het imperfectieve aspect, dat een van de meest onregelmatige morfologische categorieën van de Amazigh-taal vertegenwoordigt.

Het proefschrift concludeert dat, hoewel een polynomische benadering soms wordt toegepast, de prioritering van de klinker *a* in stamafleiding, het weglaten van de negatieve imperfectieve vorm en het verplichte voorgevoegde partikel – allemaal in tegenspraak met de taalpraktijk van Tarifiyt – op een dwingende manier worden geïmplementeerd. Dit fenomeen wordt geïnterpreteerd als een mislukte mediatie van de polynomische benadering tussen taalideologie en -praktijk, als gevolg van de onvermijdelijke politiek gedreven taalideologie voor het standaardiseren van een homogeen Marokkaans Amazigh.

Als conclusie situeert de dissertatie de taalplanningsinspanningen van IRCAM binnen Kathryn A. Woolard's concept van sociolinguïstisch naturalisme, waarbij wordt voorgesteld dat IRCAM's ideologie een politiek gedreven “project van

authenticiteit” vertegenwoordigt. Deze post-naturalistische benadering geeft prioriteit aan een gestandaardiseerde Amazigh-taal als een planningsdoel gevormd door de agenda van de Marokkaanse staat, boven zowel praktische variëteiten als een de landsgrenzen overschrijdende pan-Amazigh-taal. Met deze conclusie draagt het proefschrift bij aan het begrip van hoe politiek gemotiveerde taalplanning noties van linguïstische authenticiteit in meertalige contexten kan vormgeven.